

SỰ THAM GIA CỦA CỘNG ĐỒNG GIÚP ĐỠ TRẺ EM CÓ HOÀN CẢNH KHÓ KHĂN TIẾP CẬN GIÁO DỤC TIỂU HỌC

• NGUYỄN NGỌC HUÂN

Dự án Giáo dục tiểu học cho trẻ em có hoàn cảnh khó khăn (PEDC) được xây dựng dựa trên các luận điểm: 1) Đến năm 2010 tất cả trẻ em trong độ tuổi tiểu học đều được đi học đáp ứng mục tiêu *Giáo dục cho mọi người*; 2) Năm 2000, Việt Nam hoàn thành phổ cập giáo dục (GD) tiểu học nhưng không phải tất cả trẻ em đều đã được đi học; 3) Cơ hội và chất lượng GD không đồng đều trên toàn quốc, những yếu tố khách quan cùng với nền kinh tế chuyển đổi của nước ta làm tăng khoảng cách về cơ hội và chất lượng giáo dục đối với trẻ em; 4) Việt Nam và tất cả các quốc gia khác không chấp nhận khoảng cách về cơ hội và tiếp cận GD tồn tại trong một thời gian dài.

Dự án PEDC bắt đầu triển khai hoạt động từ năm 2003. Phần lớn các nguồn lực của Dự án hướng vào 219 huyện mục tiêu (những huyện nghèo nhất) thuộc 40 tỉnh, nơi có khoảng 70% trẻ em có hoàn cảnh khó khăn. Ở mỗi huyện mục tiêu, hỗ trợ được tập trung ở điểm trường nhiều hơn ở trường chính để "đảm bảo chất lượng của các dịch vụ GD và nguồn lực tại điểm trường là tương tự như ở trường chính". Dự kiến khi kết thúc có 4.272 trường chính và có 14.902 điểm trường đạt mức chất lượng tối thiểu (1).

Ở hầu hết các huyện mục tiêu, người dân sống phân tán, sản xuất nông nghiệp nhỏ lẻ, địa hình hiểm trở đi lại khó khăn, thời tiết khắc nghiệt. Bài học kinh nghiệm "*Thấy tìm trò. Trường gần dân. Quy mô nhỏ. Nhà nước và nhân dân cùng phối hợp*" của GD Việt Nam trong những năm qua đã giúp đỡ số trẻ em được tiếp cận với GV tiểu học. Trường tiểu học ở các huyện mục tiêu có một số đặc trưng: mỗi trường có một trường chính và nhiều điểm trường; số lớp học, GV, HS và chất lượng GV ở trường chính tốt hơn ở điểm trường; khoảng cách giữa trường chính với điểm trường, giữa các điểm trường xa nhau; mỗi điểm trường gắn với một cộng đồng và đa số cộng đồng là người dân tộc thiểu số nghèo.

Sự tham gia của cộng đồng là tập hợp những người có liên quan trong cộng đồng cùng nhau làm việc, xác định hành động để đạt mục tiêu chung "*Cải thiện cơ hội tiếp cận với trường tiểu học và nâng cao chất lượng giáo dục cho trẻ em có hoàn cảnh khó khăn*". Mỗi điểm trường (trường chính và điểm trường) được gắn với một cộng đồng; vì vậy, tiếp cận về sự tham gia của cộng đồng trong Dự án PEDC là nâng cao khả năng tổ chức và nhận thức ở cộng đồng và điểm

trường nhằm xác định, thiết kế và thực hiện các hoạt động hoà nhập mọi trẻ em trong cộng đồng. Sự tham gia của cộng đồng được coi là cách tiếp cận tối ưu để xây dựng một cơ chế hoạt động phù hợp áp dụng ở tất cả điểm trường và đáp ứng tốt hơn nhu cầu cụ thể ở mỗi điểm trường. Dự án sẽ không ngừng hỗ trợ cộng đồng có thêm quyền làm chủ một số vấn đề có liên quan đến con em họ. Cụ thể:

- Ban đại diện cha mẹ học sinh (CMHS) (thí điểm) có sự tham gia của nhiều thành phần: CMHS, GV, những người dân trong cộng đồng quan tâm đến GD và sự phát triển của trẻ. Ban đại diện CMHS hoạt động theo tinh thần đổi mới dân chủ cơ sở của Đảng: "*Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra*" làm cho cơ chế hiện nay của cộng đồng gắn kết hơn và nâng cao quyền làm chủ nhu cầu của cộng đồng. Việc thành lập Ban đại diện CMHS là bước đầu tiên; Ban này sẽ trở thành lực lượng chính để huy động cộng đồng cùng hoạt động về lĩnh vực GD tiểu học.

- Các điểm trường và cộng đồng có rất nhiều khó khăn nên có một nguồn lực bổ sung từ Dự án PEDC (*Quỹ hỗ trợ điểm trường*). Đây là nguồn lực khuyến khích người dân trong cộng đồng có thêm quyền làm chủ các vấn đề về sự phát triển của con em họ. Quỹ này được sử dụng để cải thiện điểm trường và để củng cố hơn nữa mối quan hệ giữa điểm trường với cộng đồng; tăng cường sự hỗ trợ của phụ huynh và cộng đồng cho điểm trường và cho HS nhằm giải quyết các ưu tiên của địa phương (những ưu tiên này không nằm trong các hỗ trợ của Dự án PEDC). Quỹ hỗ trợ điểm trường sẽ được thực hiện thông qua Ban đại diện CMHS.

Để hiện thực hoá sự tham gia của cộng đồng, tính đến tháng 9/2005, Dự án tuyển dụng ở 215 huyện mục tiêu, mỗi huyện một cán bộ phát triển cộng đồng cấp huyện (CBPTCĐCH). Nhiệm vụ của họ là hỗ trợ cộng đồng: 1) Thành lập Ban đại diện CMHS, xây dựng kế hoạch hành động và tự giám sát đánh giá các hoạt động; 2) Tổ chức các chiến dịch nâng cao nhận thức và giới thiệu các tài liệu về GD hoà nhập; 3) Sử dụng *Quỹ hỗ trợ điểm trường* để phát triển các sáng kiến của điểm trường và cộng đồng; 4) Lập danh sách trẻ chưa đi học có nguy cơ thụt lùi cao ở các xã. Đây là một vị trí mới thí điểm nên hàng năm CBPTCĐCH được Dự án tổ chức tập huấn và hội thảo để họ chia sẻ các kinh nghiệm làm việc ở cộng đồng. CBPTCĐCH cùng với hiệu trưởng trường tiểu học chịu trách nhiệm tập huấn cho Ban đại diện CMHS, GV điểm

trường và cộng đồng; đồng thời theo dõi, hỗ trợ, báo cáo các hoạt động đã được thực hiện ở cộng đồng theo 5 chủ đề của mức chất lượng tối thiểu.

Trong thời gian vừa qua, Ban điều phối trung ương dự án PEDC đã thiết kế các mô đun tập huấn đầu tiên cho những người có liên quan về sự tham gia của cộng đồng, gồm có:

- Mô đun 1: Giới thiệu về CBPTCĐCH (mục tiêu, các hỗ trợ của dự án PEDC, những người có liên quan ở cộng đồng, vai trò nhiệm vụ của CBPTCĐCH, hướng dẫn chuẩn bị và tiến hành các hoạt động tại điểm trường/cộng đồng).

- Mô đun 2: Nâng cao nhận thức (giáo dục hoà nhập và cộng đồng hoà nhập, cách thức tập hợp những người có liên quan trong cộng đồng và ở xã, tìm ra những khó khăn của trẻ khiếm khuyết và trẻ thiệt thòi, cách giảm bớt khó khăn và trách nhiệm của những người có liên quan).

- Mô đun 3: Ban đại diện CMHS (nhiệm vụ, những người tham gia, cách thành lập, tổ chức cuộc họp đầu tiên và quy trình 6 bước xây dựng kế hoạch hành động của Ban đại diện CMHS).

- Mô đun 4: Giám sát và đánh giá các hoạt động ở cộng đồng (giới thiệu về giám sát và đánh giá, ai và để làm gì, cách xây dựng một cộng cụ giám sát ở điểm trường là Góc Dự án, các biểu mẫu báo cáo của hiệu trưởng, CBPTCĐCH, BDD tỉnh, BÐH huyện về hoạt động của CBPTCĐCH và cộng đồng về 5 chủ đề của mức chất lượng tối thiểu).

Đồng thời, Dự án đã thiết kế cơ cấu phân cấp hỗ trợ và giám sát về sự tham gia của cộng đồng: Mỗi điểm trường và cộng đồng (trường chính và điểm trường) có một Ban đại diện CMHS và có kế hoạch hành động và ghi chép kết quả; Sau mỗi chuyến làm việc ở điểm trường, CBPTCĐCH viết vào một mẫu báo cáo đơn giản gửi Trưởng ban BÐH huyện; Hiệu trưởng viết vào một mẫu báo cáo đơn giản về kết quả hoạt động của tất cả các Ban đại diện CMHS gửi lên BÐH huyện (mỗi điểm trường một tờ); BÐH huyện tập hợp tất cả các báo cáo của hiệu trưởng và của CBPTCĐCH vào một mẫu báo cáo đơn giản gửi lên BÐH tỉnh; BÐH tỉnh tập hợp tất cả các báo cáo của BÐH huyện vào một mẫu báo cáo đơn giản gửi lên BÐP trung ương.

Việc triển khai hệ thống tập huấn phân cấp đến cộng đồng thể hiện tóm tắt trong bảng sau:

Trong năm học 2005-2006, các hoạt động chính về sự tham gia của cộng đồng trong Dự án sẽ được triển khai như sau:

1) Vào đầu năm học, hiệu trưởng hoặc phó hiệu trưởng cùng với CBPTCĐCH hỗ trợ cộng đồng thành lập Ban đại diện CMHS; xây dựng kế

hoạch hành động và ghi chép kết quả hàng tháng thông qua *Góc Dự án*. CBPTCĐCH đến làm việc ở tất cả các điểm trường và cộng đồng để tổ chức tập huấn, hội thảo nâng cao nhận thức về GD hoà nhập trong một cộng đồng hoà nhập.

2) Vận hành hệ thống báo cáo thu thập thông tin theo quý bắt đầu từ cấp điểm trường để thu thập thông tin về hoạt động, kết quả, khó khăn, nhu cầu về sự tham gia của cộng đồng nhằm đạt mức chất lượng tối thiểu.

3) Tổ chức hội thảo theo vùng vào quý 4 năm 2005 để CBPTCĐCH chia sẻ các bài học và kinh nghiệm thực tiễn sau một năm hoạt động.

4) Ban điều phối trung ương nghiên cứu cơ chế hoạt động của Quỹ hỗ trợ điểm trường và tham vấn những cấp có liên quan.

5) Tổ chức tập huấn và thí điểm *Quỹ hỗ trợ*

Nội dung	Tài liệu	Tập huấn viên	Học viên	Thời gian
- Giới thiệu về CBPTCĐCH	4 mô đun đầy đủ	Chuyên gia BÐP trung ương	215 CBPTCĐCH 40 cán bộ BÐH tỉnh	5 ngày (tháng 3, 4/2005)
- Nâng cao nhận thức	4 mô đun rút gọn (lần 1)	Chuyên gia BÐP trung ương	40 cán bộ BÐH tỉnh 40 cán bộ sở GD	4 ngày (tháng 7/2005)
- Ban đại diện CMHS	4 mô đun rút gọn (lần 1)	40 cán bộ BÐH tỉnh 40 cán bộ sở GD	215 cán bộ BÐH huyện 215 CBPTCĐCH	3 ngày (tháng 7/2005)
- Giám sát và đánh giá các hoạt động ở cộng đồng	4 mô đun rút gọn (lần 2)	215 cán bộ BÐH tỉnh 215 CBPTCĐCH	4.272 hiệu trưởng	2 ngày (tháng 8/2005)
	4 mô đun rút gọn (lần 2)	4.272 hiệu trưởng 215 CBPTCĐCH	Ban đại diện CMHS 4.272 trường chính và 14.902 điểm trường	1 ngày (tháng 9/2005)

điểm trường (dự kiến ở 67 huyện thuộc 8 tỉnh: Lào Cai, Điện Biên, Sơn La, Hà Giang, Gia Lai, Đắk Lắk, Trà Vinh, Bình Thuận).

6) Đánh giá kết quả thí điểm và nhân rộng Quỹ hỗ trợ điểm trường ở tất cả các tỉnh mục tiêu của Dự án; đồng thời triển khai hướng dẫn lập danh sách trẻ có nguy cơ thiệt thòi cao ở tất cả các xã của 215 huyện mục tiêu của Dự án PEDC.

Triển khai sự tham gia của cộng đồng trong Dự án PEDC từ cấp trung ương đến mỗi cộng đồng và điểm trường là hiện thực hoá chủ trương xã hội hoá giáo dục được ghi trong *Luật Giáo dục*. Sự tham gia của cộng đồng góp phần quan trọng trong thực hiện quyền bình đẳng về cơ hội GD và chất lượng GD tiểu học cho mọi trẻ em đặc biệt là trẻ em có hoàn cảnh khó khăn để mục tiêu *Thiên niên kỷ về giáo dục cho mọi người trở thành hiện thực*.

SUMMARY

Introduction of some activities of community through PEDC to help them have access to primary school.